

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розглядається фундаментальне значення єдності юридичних і етичних засад у парламентській діяльності, діалогізації парламентської комунікації, розвитку культури парламентаризму в Україні.

Ключові слова: парламент, парламентаризм, суспільство, держава, демократія, культура парламентаризму.

Pogorelova Alla. Topical issues of the parliamentary activity in the context of the culture of parliamentarianism in Ukraine

The article reviews fundamental significance of the unity of legal and ethical principles in parliamentary activity, dialogization of parliamentary communication, development of the culture of parliamentarianism in Ukraine.

Key words: parliament, parliamentarianism, society, state, democracy, culture of parliamentarianism.

Успішна реалізація демократичного, європейського вибору України, розбудова правової, соціальної незалежної держави пов'язана з якісними зрушеннями, насамперед у роботі Верховної Ради України.

На наше глибоке переконання, позитивні зміни в нашому житті можуть ставати відчутними для всіх громадян лише за умови розвитку співтворчості держави і суспільства на шляху демократичного врядування з визнанням морального імперативу і провідної ролі парламенту. Саме за такої умови ми можемо говорити про український парламентаризм, а не просто про парламент без парламентаризму.

Розглянемо низку принципово важливих, на нашу думку, проблем на цьому шляху, які потребують усвідомлення з боку

© ПОГОРЕЛОВА Алла Іванівна — доктор політичних наук, доцент, головний науковий співробітник Інституту законодавства Верховної Ради України, заслужений працівник культури України

не лише депутатів, у т. ч. тих, що будуть обрані восени 2019 року, а й усіх громадян, усіх органів влади.

Свого часу один із найбільш переконаних прихильників інституту парламентаризму Дж. Стюарт Мілл глибоко підмітив, що представницьке правління може бути ефективним лише в тому разі, якщо всі його пори будуть пронизані «конституційною моральністю», яка свідчитиме про єдність юридичних і етичних засад у парламентській діяльності, про те, що всі гілки влади утримуються від крайнощів застосування своєї влади. Він підкреслював, що представницька форма правління слугує для урядової діяльності засобом скористатися загальним запасом розуму і чесності, що існують в країні, так само як і якостями кращих людей; вона надає їм набагато більше впливу в управлінні, ніж вони могли би мати за іншої організації, хоча й при всякій іншій формі правління вплив, яким користуються ці елементи, служить джерелом усього хорошого в уряді й гальмом для всього дурного¹.

Півтора століття потому ми змушені звернути увагу на те, що бракує саме зазначеної конституційної моральності в діяльності всіх гілок влади в Україні. Відомо, що теоретичний базис сучасної демократії становлять три ідеї — політичне представництво шляхом прямих виборів, поділ влади на законодавчу, виконавчу, судову і свобода політичної діяльності. Але останнім часом дедалі гостріше виявляє себе складна проблема практичного переходу до демократії в посттоталітарних країнах, в т. ч. в Україні. Стає очевидним, що за роки нашої незалежності демократичні реформи за європейськими зразками не дають бажаних результатів, нерідко викликають роздратування людей. Самокритичний пошук причин такої ситуації має звернути нашу увагу в своїх міркуваннях на ту обставину, що і стартові умови, і шляхи розвитку різних суспільств до демократії значно відрізняються один від одного. Адже в Україні масова свідомість ще далека від правосвідомості громадян розвинених країн, недооцінюється урахування рівня культури на базі існуючої системи освіти, в умовах призабутості значення виховання, облагородження людини у процесі пла-

нування перспектив розвитку, що український парламент діє в культурному середовищі, яке має свої важливі особливості. Вітчизняні дослідники неодноразово відмічали, що «українському суспільству, на відміну від західного, належить одночасно здійснити на індивідуальному рівні подвійний перехід: від традиційності до сучасності і від сучасності до пост сучасності»². У нас більше часу, в т. ч. і в засобах масової інформації, соцмережах приділяється обговоренню дріб'язкових питань, формальних результатів голосувань, ми радіємо нерідко фейковим повідомленням представників владних структур там, де варто глибоко розібратися з політичними реаліями, долати вузьке розуміння природи прийняття рішень, в т. ч. парламентом, процесу підготовки законопроектів, їхнього прийняття, недооцінку організаційно-правової культури парламенту як специфічної організації для забезпечення успіхів у формуванні й реалізації стратегічних планів демократичного національного розвитку. Діалогізація парламентської комунікації — проблема з проблем парламентської діяльності.

Забезпечення правових передумов і ефективних організаційних форм діалогізації парламентської комунікації визначає сам зміст поняття «культура парламентаризму»³. Розвиток культури парламентаризму виявляє себе як надійний механізм збереження відносин солідарності й довіри в суспільстві. Запропоноване поняття виводить розгляд проблем розвитку самого парламенту і проблем розвитку суспільства за межі їхньої нібито окремішності. Адже лише на шляху розгляду їхньої взаємодії і взаємовпливу можна віднаходити резерви зміни на краще якісних характеристик як влади, так і суспільства.

Процеси, породжені на нашій планеті діяльністю людини, весь час ускладнюються. І хоча найбільш «модним» поняттям у соціальних науках стала глобалізація, в основу якої покладено ідею про процес економічної глобалізації, нам видається важливим взяти до уваги думки тих учених, у поглядах яких спостерігаємо перетинання скептицизму стосовно глобальних економічних процесів й оптимізму з приводу здійсненності

контролю міжнародної економіки та життєздатності національних політичних стратегій.

У сучасних умовах зростає значення світоглядних принципів політиків, політичної етики, що діють як своєрідний компас політичної поведінки людей, впливають на виконання ними політичних функцій, формування власної морально-політичної позиції. Саме влада, як відомо, є одночасно і ключовою метою, і засобом політичної діяльності, тому їй належить вирішувати різноманітні соціально-історичні проблеми, встановлюючи якісні межі моральності в політиці. Політики з чітко визначеною позицією виступають як найбільш стабільні суб'єкти політичної практики.

Моральний імператив у діяльності парламенту охоплює цілу низку взаємопов'язаних компонентів, що мають об'єктивний і суб'єктивний характер. Йдеться насамперед про об'єктивні парламентські орієнтації, що визначаються конституційними повноваженнями парламенту, дозволяють оцінити роботу парламенту на підставі довіри чи недовіри громадян до влади. Від суб'єктивних моральних цінностей, що притаманні представникам усіх основних підсистем такого складного організму, як парламент, використання ними парламентських технологій, що позитивно зарекомендували себе в європейській, світовій парламентській практиці, їхнього професійного рівня залежить підсилення чи гальмування досягнень тих результатів, на які розраховують виборці. Враховуючи, що сфера моральних аспектів діяльності людей у разі їхньої діяльності в парламенті привертає особливо пильну увагу з боку громадськості, в тому числі й завдяки засобам масової інформації, стає зрозумілим виняткове значення відкритості роботи парламенту, унеможливлення такого небезпечного соціального явища, як показна, подвійна мораль його представників, адже саме воно живить деформацію масової свідомості, виправдовує порушення законів пересічними громадянами. Внутрішньопарламентський діалог має демократизуватися під впливом розвитку діалогу з виборцями, за умови серйозного опрацювання законопроектів на

всіх стадіях законотворчої роботи за участі відповідних фахівців, громадських організацій.

У процесі обґрунтування провідних концептів проблеми розширення доступу громадян до законотворчого процесу ми виходимо з необхідності враховувати об'єктивний діалектичний взаємозв'язок демократичної держави і насамперед законодавчої влади й громадянського суспільства. Адже «демократична, правова держава покликана розв'язувати суперечності між загальнодержавним інтересом та інтересами різних суб'єктів громадянського суспільства, і навпаки: в процесі діяльності політичних партій, громадянських об'єднань, засобів масової інформації, асоціацій тощо інтереси громадянського суспільства повинні трансформуватися в інтереси держави»⁴.

Конституцію України 1996 року вітчизняні науковці називали «гігантським кроком на шляху демократизації суспільства та держави», результатом, якого було досягнуто «спільною відповідальною творчістю широкого кола людей»⁵.

Одночасно у вітчизняному науковому середовищі з першого дня прийняття Конституції спостерігалось розуміння того, що розвиток політичної системи, системи державної влади, а також всієї сукупності політико-правових відносин пов'язаний так чи інакше з конституційним процесом. Активізувалися наукові розвідки щодо пошуку визначеності та врегульованості у процесі політико-правової взаємодії різних гілок державної влади, структурної реорганізації діяльності парламенту, створення механізму чіткішої реалізації конституційного принципу народодовладдя в Україні, підвищення працездатності парламенту.

Важливо зазначити, що сам історичний час є нині на боці демократії, але звернімо увагу на таку думку: «економічний розвиток робить демократію можливою, політичне керівництво робить її реальною»⁶. Слід погодитися з тим, що майбутні політичні еліти повинні мати широке мислення, вірити, що демократія — найменш погана форма правління і для їхніх суспільств, і для них самих. Вони мають володіти достатньою майстерністю, щоб здійснити перехід до демократії всупереч як радикалам, так і консерваторам, які будуть заважати їм.

Визначаючи перспективи демократичного розвитку України, виділимо два варіанти розвитку подій, які: 1) пов'язані з протидією маніпуляції свідомістю, яка має виявлятися з боку мислячих людей, що вчитимуться захищати свою духовну програму, бути відповідальним за те, щоб вистояти, не впасти в оману, яка артикулюється певними політиками, їхніми засобами масової інформації, професійними маніпуляторами, озброєними сучасними технологіями психічного впливу на людину, до якої вони ставляться не як до особистості, а як до об'єкта, до особливого роду речі; 2) пов'язані із успішними діями певної частини влади, «грошових мішків», які потребують маніпуляції суспільною свідомістю, використовують з цією метою авторитетних осіб, які погоджуються за певну винагороду брати участь у пропаганді фальшивих думок, фальшивих обіцянок, що особливо виявляється під час виборчих кампаній, у тому числі й в Україні. Як наслідок — здивування тих, хто голосує, з приводу того, чому, наприклад, до парламенту України потрапляють ті кандидати в депутати, які дбають лише про свій егоїстичний інтерес, забувають про дані обіцянки. У контексті нашого аналізу підкреслимо вкотре важливу роль відкритого діалогу на всіх рівнях, що допомагає не лише шукати істину, а й суттєво впливати на якість роботи всіх гілок влади. Не випадково сам зміст введеного нами поняття «культура парламентаризму» ми визначили в тому числі й як забезпечення правових передумов і ефективних організаційних форм діалогізації парламентської комунікації.

У разі, коли тенденція маніпулювання свідомістю з боку політичних гравців буде зміцнюватися, перспективи розвитку культури парламентаризму видаються вкрай несприятливими. Для того, щоб досягти єднання і національної еліти, і національного капіталу навколо ідеї дієвої демократії, слід, на наш погляд, сфокусувати зусилля держави і суспільства на утвердженні у свідомості й на практиці завдання загального успіху країни на шляху демократичної трансформації за рахунок спільних дій влади і суспільства на базі якісної освіти, професіоналізму на кожному робочому місці, якісних законів, якіс-

ної кадрової політики, сильної економічної і соціальної політики. Вся атмосфера в державі має визначатися розумінням, що лише покращивши якісні характеристики представників влади і кожного громадянина, ми можемо розраховувати на розуміння в сучасному світі. І насамперед це стосується обличчя парламенту, його активної співпраці із структурами громадянського суспільства.

Культура парламентаризму може виступати уособленням нової політичної культури в умовах глобалізації інформаційного простору. І тут слід привернути увагу до вкрай важливої, з нашої точки зору, обставини. Дедалі більше науковців схиляються до думки, що класове протистояння у XXI ст. відрізняється його обумовленістю соціопсихологічними параметрами; водночас воно характеризується небаченою відірваністю вищого класу від нижчих соціальних груп, існуванням певною мірою автономно ІТ-сфери від матеріального виробництва, праці в традиційному розумінні. Соціальний конфлікт, який заснований на відмінностях системи світоглядів і цінностей може створити більше проблем, ніж економічне протистояння минулих епох⁷.

Це відноситься і до вибору шляхів розвитку науки і техніки, які можуть вести як до добра, так і до зла, в тому числі до осмислення місця інформаційної революції в еволюції людини, проблем продовження життя людини, виховання дітей, які одержали назву дітей Індіго. Різні сценарії майбутнього, що пропонуються і певним чином обґрунтовуються, зайвий раз доводять важливість свідомої турботи про духовний рівень кожної людини, про створення умов для розвитку і реалізації творчого потенціалу кожного, а не лише тих, хто вважає саме себе вартими цього. Тобто йдеться не про майбутнє, яке прийде, а про майбутнє, яке вибере людство, яке слід вибудовувати, і тоді роль парламентів, у тому числі, можливо, колись і всепланетного парламенту, важко переоцінити.

Слід визнати абсолютно справедливою точку зору, відповідно до якої саме у взаємодії держави і суспільства може найбільш яскраво проявитися феномен синергії. Враховуючи

особливе місце парламенту в системі демократичної державної влади, маємо враховувати важливість удосконалення його роботи, у тому числі за рахунок розвитку культури парламентаризму як нової політичної культури майбутньої епохи ненасилля, якщо підходити до ненасильства, як до феномену, що несе в собі зародки нової історії⁸.

1. Дж. Стюарт Милль. Представительное правление. Санкт-Петербург, 1897. С. 21–57. 2. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика. Київ: Генеза, 2006. С. 267. 3. Погорелова А. І. Розвиток культури парламентаризму в Україні: монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2012. 248 с. 4. Кресіна І. О. Громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку. Київ: Юридична думка, 2010. С. 87. 5. Шаповал В. М. Історія Основного Закону (конституційний процес в Україні у 1990–1996 роках). Харків: Фоліо, 2011. С. 5–6. 6. Хантингтон С. Третья волна демократии. *Соціологія політики: Хрестоматія*. У 2 т. Київ: Вид-во Європейського ун-ту, 2010–2010. Т. 1. Ч. 2. 2010. С. 245. 7. Иноземцев В. On modern inequality. Соціологічна природа противоречий XXI века. *Постчеловечество*. Москва: Алгоритм, 2006. С. 10–73. 8. Семлен Жак. Выход из насилия. *Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности*. Москва: Прогресс, 1990. С. 76–85.

Pogorelova Alla. Topical issues of the parliamentary activity in the context of the culture of parliamentarianism in Ukraine

The successful realization of Ukraine's democratic European choice, the building of a legal, socially independent state is associated with qualitative progress, especially in the work carried out by the Verkhovna Rada of Ukraine.

It is our strong belief, positive changes in our lives can become tangible for all citizens only in case of development of the co-creation of the state and society on the path of democratic governance combined with the recognition of the moral imperative and the leading role of the parliament. Scilicet under such conditions we can talk about Ukrainian parliamentarianism, and not just about a parliament without parliamentarianism.

At one time, one of the most enthusiastic adherents of the institution of parliamentarianism, J. Stewart Mill, rightly noted that representative government could only be effective if all its pores were permeated with «constitutional morality», which would testify to the unity of legal and ethical foundations in parliamentary activity, as well as that all the branches of government refrain from the extremes of the use of their power. He emphasized that the representative form of governing serves the government's activity as a

means to take advantage of the total stock of reason and honesty existing in the country.

Now, one and a half centuries later, we are forced to draw attention to the fact that in the activity of all branches of government in Ukraine there lacks the mentioned above constitutional morality. In recent times, the complex problem of the practical transition to democracy in post-totalitarian countries, including Ukraine, is becoming more and more acute. It becomes obvious that during the years of our independence, the European styled democratic reforms failed to yield the desired results and often caused people's irritation. Self-critical search for the reasons for such situation should draw our attention to the necessity of taking into consideration the fact that both the starting conditions and the ways of developing different societies towards democracy differ significantly from one another. After all, in Ukraine, the people's mass consciousness is still far from that of the citizens of the developed countries. In Ukrainian society there is underestimated the necessity of taking into account the level of culture based on the existing system of education, the importance of upbringing and improvement of person in the process of planning the prospects of development, as well as the fact that the Ukrainian parliament operates in a cultural environment that has its own important features. Ukrainian researchers have repeatedly noted that «Ukrainian society, unlike the Western one, must simultaneously implement a dual transition at the individual level: from tradition to modernity, and from modern times to postmodernity». Dialogization of parliamentary communication is a heart problem with parliamentary activity.

In defining the prospects for democratic development of Ukraine, we distinguish two variants of the development of events that are: 1) related to the counteraction to manipulation of consciousness, which must be manifested by those free thinkers, who will learn to defend their spiritual program, be responsible for surviving, not falling into delusion, which is articulated by certain politicians, their media, professional manipulators, armed with modern technologies of psychic influence on a person, who they treat not as an individual, but as an object, as a special kind of thing; 2) connected with the successful actions of a certain part of the power, the «money bags», who have need in manipulation of public consciousness, and use for this purpose heavyweights, who agree for a fee to participate in the promotion of false ideas, false promises, which is especially evident during the time of election campaigns, including in Ukraine.

One must admit a completely fair point of view, according to which the phenomenon of synergy can most clearly be manifested scilicet in the interaction of the state and society. Given the special place of parliament in the system of democratic state power, we must take into account the importance of improving its work, in particular through the development of the culture of

parliamentarianism as a new political culture of the future era of non-violence, if approaching non-violence as a phenomenon that carries the nuclei of a new history.

Key words: parliament, parliamentarianism, society, state, democracy, culture of parliamentarianism.

УДК 327.8: 15

Б. М. КАЛІНІЧЕНКО

ВИЗНАЧАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПРОТИСТОЯННЯ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІЙНИ

З'ясовано характерні особливості ведення інформаційної війни на сучасному етапі, а також сформульовано визначальні напрями формування стратегії протистояння її засобам. Наведено приклади удосконалення засобів інформаційної війни на рівні керівництва провідних країн світу. Показано специфіку деструктивного впливу інформаційних технологій в умовах анексії Криму та окупації частини Донбасу Російською Федерацією. Пролідовано можливості держави щодо зміцнення національної безпеки в умовах зовнішньої агресії, підкріпленої технологіями інформаційної війни.

Ключові слова: політична стратегія, інформаційна війна, асиметрична стратегія, національна безпека, інформаційний простір, інформаційні технології.

Kalinichenko Bogdan. Defining directions of the formation strategy of resisting the information war

The characteristic features of information warfare at the present stage have been elucidated, and the defining directions for the formation of a strategy to counter its means have been formulated. Examples of improving the means of information warfare at the leadership level of the leading countries of the world are given. The specificity of the destructive influence of information technologies in the context of the annexation of the crimea and the occupation of a part of donbass by the russian federation is shown. The possibilities of the state to strengthen national security in the conditions of external aggression, supported by information warfare technologies, are traced.

© КАЛІНІЧЕНКО Богдан Михайлович — кандидат політичних наук, доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького